
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.26.2021.199>

DUDK: 364.65-053.2

Stručni članak

Primljen 22. XI. 2021.

Prihvaćen 25. XI. 2021.

MARIJAN TUSTONJA – DRAGANA STANIĆ – ANĐELKA ČULJAK
Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet
marijan.tustonja@ff.sum.ba – dragana.stanic@ff.sum.ba
– andjelka.culjak@ff.sum.ba

DJECA BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI

Sažetak

Ciljevi su ovoga rada prikazati i analizirati oblike skrbi djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi te prikazati pozitivne, ali i negativne strane smještaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u domove/institucije. Obitelj je izvoriste sustava vrijednosti svakoga pojedinca, ona predstavlja oslonac u svim onim životnim situacijama u kojima se pojedinac nalazi. Bilo da je riječ o sretnim ili tužnim situacijama, obitelj je ta koja podupire, hrabri, kritizira, usmjerava itd. Gleda li se obitelj iz perspektive djeteta, ona za njega predstavlja „obrazac“ po kojemu će djelovati. Narušenošću obiteljske kohezivnosti dijete gubi taj „obrazac“ preko kojega je trebalo djelovati. Primarni naglasak bit će na djeci koja se nalaze u domovima, djeci koja odrastaju bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeci koja na određeni način imaju drugačiji put odrastanja, sazrijevanja i izgradnje sebe kao individue. U situacijama narušenosti obiteljske kohezije koja može nastupiti iz različitih razloga, smrću jednoga ili obaju roditelja, ovisnosti, utjecajem vanjskih čimbenika na koje pojedinac nije sposoban djelovati i sl., djeci se pruža određeni alternativni smještaj i nastoji se kreirati obiteljsko okruženje kako bi ono nastavilo odrastati, rasti i razvijati se u skladu s pravima koja mu to sve garantiraju, a najčešći al-

ternativni smještaj u BiH upravo je smještaj djece u domove/institucije. Evidencija djece smještene u domove u BiH prikazat će aktualno stanje u našoj zemlji kada je riječ o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Ključne riječi: djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi; institucionalna skrb; skrb o djeci

1. Definiranje obitelji

Obitelj i obiteljski odnosi predmet su rasprave među različitim skupinama društva, svakodnevni život prožet je proučavanjem obiteljskih odnosa i obiteljskih uloga. Tijekom povijesti prenosi se poruka o važnosti obitelji i njezinoj vodećoj ulozi u sustavu vrijednosti društva. S članovima obitelji čovjek obilježava sve važne etape svoga života, s njima prolazi kroz rituale i običaje zemlje u kojoj živi i naroda kojemu pripada. Tijekom velikih životnih kriza pripadnost obitelji i obiteljska podrška često odigravaju ključnu ulogu za preživljavanje pojedinca (Wagner Jakob, 2005, 119).

U *Enciklopedijskome rječniku pedagogije* nalazimo sljedeću definiciju obitelji: „Obitelj je intimna, krvnom vezom povezana socijalna jedinica, te se u njoj odgojni utjecaji jače primaju djeteta nego u drugim odgojnim sredinama“ (Franković, Pregrad i Šimleša, 1963, 710). U *Pedagoškoj enciklopediji 2* pojam obitelji definira se kao društvena grupa povijesno promjenjivog oblika u čijim okvirima se odvija proces reprodukcije društvenih individua, proces prirodne reprodukcije koji podrazumijeva rađanje, odrastanje i umiranje ljudskih individua, s jedne strane, i proces njihove društvenokulturne reprodukcije, s druge strane, koji se odvija kroz procese socijalizacije, individualizacije i zaštite psihosocijalne stabilnosti i integriteta odraslih pojedinaca. U strukturalnome pogledu obitelj se određuje kao ujedinjenje odraslih pojedinaca suprotnih spolova (supružnici) i njihove rođene ili posvojene djece (potomaka) (Potkonjak i Šimleša, 1989, 219).

Definicija koja se čini znatno obuhvatnijom glasi: „Obitelj čine roditelji ili najmanje jedna odrasla osoba, i djeca, ili najmanje jedno dijete, koji žive u zajedničkom domaćinstvu, uspješno funkcioniraju kao

zajednica zadovoljavanja potreba njenih članova, a njihov odnos se temelji na krvnom srodstvu, zakonskoj (brak, posvojenje) ili na običajnoj regulativi“ (Pašalić-Kreso, 2012, 54).

1.1. Obitelj kao sustav

Promatranje obitelji kao sustava počiva na općoj teoriji sustava čije su zakonitosti proizišle iz biologije, ali se pokazalo da vrijede i u društvu pa su ušle i u društvene znanosti. Kao što je planet dio sustava i kao što u svakome pojedinom čovjeku postoje razni sustavi (dišni, živčani), tako i sama obiteljska zajednica predstavlja sustav za sebe. Sve što se događa u prirodi i svijetu dio je nekakva sustava koji funkcionira prema određenim zakonitostima, a ljudski je organizam svijet u malome gdje svaki dio toga organizma predstavlja pojedini sustav ili dio sustava koji isto tako funkcionira prema nekakvim zakonitostima. Analogno tomu, i obitelj je sustav koji ima neke svoje zakonitosti (Wagner Jakab, 2005, 120).

Neke od relevantnih teorija o obitelji jesu: ekološka teorija, teorija privrženosti, teorija simboličkoga interakcionizma, teorija empatije itd. Osvrnut ćemo se na neke od ovih teorija o obitelji i njihovu utjecaju na samu obitelj i djecu. Ekološka teorija obitelji se bavi proučavanjem međusobna djelovanja značajki djeteta i okoline u kojoj se ono nalazi, tj. okolina se promatra kao niz različitih razina u međusobnu djelovanju. Razine bliže djetetu imaju jači utjecaj na njegov razvoj (Rosić, Zloković, 2002, 22). Govoreći o obitelji i privrženosti, važno je spomenuti teoriju privrženosti autora Johna Bowlbyja (1952), britanskoga psihoanalitičara koji ju je razvio. Teorija je nastala proučavanjem razvoja djece koja su bila razdvojena od majki u prvih pet godina života te smještena u ustanove (Klarin, 2006, 45). U skladu s navedenim psihoanalitičarom razlikujemo četiri faze privrženosti. Prva je faza nediskriminativnih socijalnih reakcija, traje od rođenja do drugoga mjeseca života djeteta te se razvija majčinska povezanost s djetetom. Druga je faza diskriminativnih socijalnih reakcija koja je obilježena djetetovim zanimanjem za primarnoga skrbnika, tj. majku, te traje od drugoga do sedmoga mjeseca života (Brajša-Žganec, 2003, 28). „Faza usmjerene privrženosti uključuje

ravnotežu u emocionalnom i fizičkom razvoju i na kraju, četvrta faza, faza razvoja privrženosti traje od druge godine i u njoj dijete razvija sve svoje potrebe te prepoznavanje potreba odraslih iz svoje neposredne blizine“ (Brajša-Žganec, 2003, 29). Sljedeća teorija kojoj su autori posvećivali brojna istraživanja te na koju je potrebno osvrnuti se jest teorija simboličkoga interakcionizma. Postoji velik broj definicija ove teorije, no autor Janković definira je kao teoriju koja uočava važnost komunikacije članova obitelji za sam njezin opstanak. U interakciji sudjeluju najmanje dva subjekta koja primaju i odašilju poruke. „Kod razumijevanja simbola sadržanih u poruci jednaku ulogu ima primalac, kroz svoj stav, iskustva, emocije, očekivanja, potisnute i osviještene sadržaje, potrebe i težnje, kao i pošiljalac, pa među njima često dolazi do nesporazuma“ (Janković, 1995, 434).

2. Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi kroz povijest

Tijekom društveno-povijesnoga razvoja ljudskoga roda, bez obzira na to o kakvim je zajednicama riječ, djeca su bila bez roditeljske skrbi. Međutim, odnos i reakcije društva prema takvoj djeci bili su različiti. Ako se radilo o izvanbračnome rođenju, ta reakcija kretala se od odbacivanja i majki i djece, pa sve do izjednačavanja prava djece rođene u bračnoj i izvanbračnoj zajednici. Negativan odnos prema izvanbračnoj djeci sasvim je neopravdan, jer je bolje da dijete živi barem s jednim biološkim roditeljem, nego da, zbog toga što je izvanbračno, bude lišeno brige obaju roditelja. Pozitivne reakcije pokazivale su se samo u slučaju da je dijete ostalo bez roditeljske skrbi zbog smrti jednoga ili oba roditelja, uslijed elementarnih nepogoda, posljedica rata i tako dalje. Brigu o djeci tada bi najčešće preuzimali crkva, srodnici ili država (Arula, 2006, prema Salihović, 2017, 25).

Počeci organizirana zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u BiH zabilježeni su krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Zbog učestalih ratova koji su se vodili, velik je broj djece u tome razdoblju ostao bez jednoga ili obaju roditelja, tako da su rješenja za zbrinjavanje ove djece bila posvojenje, smještaj u srodničke i udomiteljske obitelji ili

smještaj u novoosnovane institucije za zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Od druge polovine 20. stoljeća počinje intenzivniji razvoj zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, vršen pod nadzorom države. Osnovni oblici socijalne zaštite djece postaju posvojenje, skrbništvo, smještaj u drugu obitelj i smještaj u instituciju socijalne zaštite, odnosno radilo se o izvanobiteljskoj skrbi za djecu. Zato se smatra da je 20. stoljeće vrijeme kada se više pažnje počinje posvećivati djeci i njihovoj zaštiti. Tako se i institucionalna zaštita djece, koja su zbog rata ostala lišena roditeljske skrbi, počinje intenzivnije razvijati. Strah, nemir, nesigurnost, nepovjerenje i agresija prema socijalnomu okružju učestaliji su kod djece koja su tijekom razvoja bila uskraćena za podršku, ljubav, povjerenje ili sigurnost, koje svaka zdrava obitelj pruža djetetu. Čak je primijećeno kako su ova djeca sklona povlačenju u sebe, kako imaju probleme s koncentracijom i nisu u stanju racionalno riješiti konflikte na koje nailaze u socijalnome okruženju (Arula, 2006., prema Salihović, 2017., 25).

3. Zaštita djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi

U skladu s *Obiteljskim zakonom FBiH* ovlasti tijela skrbništva dane su u svezi s organiziranjem i poduzimanjem mjera zaštite onim pojedincima koji nisu u stanju sami se brinuti o svojim interesima i pravima. Centar za socijalni rad obavlja funkciju tijela skrbništva te poduzima potrebne mjere radi zaštite prava i interesa djeteta. Centar za socijalni rad intervenira u obiteljske odnose u slučajevima kada se obitelj ne odnosi odgovarajuće prema svojim članovima, ne vrši pravilno svoje roditeljske dužnosti, čemu je posljedica zapostavljanje njege djeteta, odsustvo brige o školovanju i stručnome osposobljavanju, napuštanje ili zlostavljanje. Socijalne službe različitim intervencijama nastoje provesti niz aktivnosti koje pomažu obitelji da ponovno počne vršiti svoje funkcije. Ako takve intervencije ne budu dale željene rezultate, tijelo skrbništva obvezno je poduzeti pravne mjere koje podrazumijevaju ograničavanje ili potpuno uskraćivanje roditeljskoga prava. Kada dođe do iskazivanja poremećaja u vršenju roditeljskoga prava, tijelo skrbništva

djeluje primjenom preventivnih mjera kako bi se stvorili pogodni uvjeti za razvoj djeteta u obiteljskoj sredini. Interes djeteta stavlja se na prvo mjesto, pa se u slučaju izostanka pozitivnih učinaka i poslije primjene preventivnih mjera dijete povjerava drugoj obitelji ili ustanovi. Oduzimanjem djeteta dolazi do ograničavanja roditeljskoga prava, ali i prava djeteta na život u obitelji, te se ova mjera poduzima samo pod uvjetima neposredne i ozbiljne ugroženosti razvoja djeteta zbog nepovoljnih obiteljskih okolnosti i potrebe za kompenzacijom neophodnih uvjeta za pozitivan proces njegove socijalizacije. O tome koji će oblik zaštite biti primijenjen odlučuje tijelo skrbništva nakon timskih razmatranja svakoga pojedinačnog slučaja kako bi ta odluka bila u skladu s potrebama djeteta koje će biti zbrinuto (Arula, 2006, prema Salihović, 2017, 27).

Domski smještaj smatra se oblikom zaštite koji se koristi kao posljednja alternativa smještaja djece, ali situacija u zemlji pokazuje da većina djece ostaje u domu sve do navršenih osamnaest godina te da je ovaj oblik zaštite dominantan, iako bi trebao biti samo privremen. U skladu sa zakonom centar za socijalni rad postavlja skrbnika za svako dijete u instituciji, a to je najčešće socijalni radnik centra za socijalni rad koji je smjestio dijete u instituciju i koji radi na pitanjima skrbništva. Skrbnici bi trebali biti u stalnome kontaktu s osobljem institucije te povremeno posjećivati djecu, ali praksa pokazuje da je ovaj čin samo formalan te da stvarnu brigu o djeci vodi osoblje institucije (Arula, 2006, prema Salihović, 2017, 27).

Kolika je stvarna briga države o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, govori i podatak kako na različitim razinama vlasti u BiH ne postoji ni jedan zakon, podzakonski akt, uredba ili pravilnik koji bi regulirali brigu o osobi koja je završila s institucionalnim smještajem u domu za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Za vrijeme bivše SFRJ ovoj se djeci omogućavalo zaposlenje odmah nakon izlaska iz doma, a općina je bila dužna osigurati smještaj, odnosno stan, ako nisu imali svoju imovinu, jer je postojala zakonska odredba koja je to predviđala. Današnja je praksa da socijalni radnik, nakon što dijete napuni 18 godina, izda rješenje o prekidu smještaja u ustanovi. Jedini način da dijete i dalje bude zbrinuto jest da nastavi studirati te će mu u tome slučaju boravak

biti produžen u ustanovi u kojoj je smješteno. Tada se procjenjuju motivacija i sposobnost štićenika te se na osnovi toga produžava skrbništvo. Ako štićenik nakon navršениh 18 godina ne nastavlja školovanje, njegovu matični centar obustavlja smještaj u domu (Arula, 2006, prema Salihović, 2017, 28).

Socijalni rad u integraciji djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi obuhvaća rad s pojedincem, grupom i zajednicom, odnosno:

- rad s djetetom koje je smješteno u dom
- rad s djetetovom obitelji (ako je ima) ili rodbinom
- rad s užom i širom socijalnom sredinom, kao i radnom sredinom roditelja ili skrbnika
- intervencije u ostvarivanju socijalnih prava i osiguravanja socijalne sigurnosti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi
- postinstitucionalni prihvati ove djece
- pomoć u obrazovanju, profesionalnome i radnome osposobljavanju, zapošljavanju, organiziranju slobodna vremena, tj. osposobljavanju za samostalan život i rad (Arula, 2006, prema Salihović, 2017, 28).

4. Prilagodba djece bez odgovarajuće skrbi u domovima

Odrasli prolaze kroz različite oblike sekundarne prilagodbe, koju možemo nazvati ponovnom prilagodbom zbog toga što posjeduju iskustvo ugrađeno u njihove osobne strukture. U skladu s tim i djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi koja su predana društvu na skrb u kasnijem razdoblju svoga života prije prolaze proces ponovne prilagodbe. Oni se nalaze na pola puta između svijeta djece i svijeta odraslih, jer još uvijek nemaju dovoljno izgrađene pojedine oblike ponašanja, ne mogu samostalno donositi odluke, ali posjeduju slike svijeta od kojega se treba odviknuti. S obzirom na to da djeca znaju kako je njihov život izgledao ranije, prolaze kroz težak proces odvikavanja od ranijega iskustva i prilagođavanja novomu. Bitne osobe u životu djece tada postaju odgajatelji. Da bi odgajatelji mogli pomoći djeci prilagoditi se u novoj sredini,

trebaju ovomu pozivu prići puna srca. Empatija u ovome slučaju ima važnu ulogu, jer patnja kroz koju je dijete prošlo približila ga je svijetu odraslih. Zbog sličnosti između prilagodbe odraslih i prilagodbe djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi stvara se i prostor za komunikaciju odrasli – dijete (Mavrak, 1999, 39).

Prilagodba djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u domskim uvjetima može biti uspješna samo ako dom skladno funkcionira, ako je zaposlen kadar koji je spreman za savjestan rad i koji će pomoći djeci ostvariti i razvijati svoje sposobnosti i interese. U domu vlada radna atmosfera, ali dijete, pored rada, treba igru. U pogledu igre, ona se ne može smatrati gubljenjem vremena, jer djeca kroz igru uče, a vrlo često i učeći se igraju. Pravilnom raspodjelom vremena školskoga djeteta može se napraviti balans, tako da ne dođe do zanemarivanja učenja, ali i da dijete ima dovoljno vremena za igru. Dijete bez odgovarajuće roditeljske skrbi također želi živjeti životom djeteta, što znači da mora imati atmosferu sličnu obiteljskoj. Ono što zaustavlja taj proces jesu domski uvjeti koji, unatoč rezultatima istraživanja koja ukazuju na štetnosti dugotrajna boravka u domu, ostaju nepromijenjeni. U takvoj jednoj atmosferi stalno se govori o obvezama, radu, pravilima, redu, disciplini, a malo ili nikako o pravima i poboljšanju uvjeta života u domu. Uz stalno nametanje obveza i vojničke discipline stvara se osjećaj hladnoće, a takva atmosfera nije dobra ni za jedno dijete i ne motivira nikoga na rad za postizanje maksimuma. Ne može se reći da odgajatelji žele naštetiti djetetu, ali ponekad zbog silne želje da djeca nešto postignu, pogotovo kada je riječ o školskome uspjehu, pretjeruju u svojim zahtjevima. Treba imati odgovarajuću mjeru kada je riječ o postavljanju zadataka pred svako dijete, uvažavajući pri tome djetetovu osobnost. Jedino ako su pedagoški postupci ispravni i odmjereni, djecu će moći motivirati na rad (Mavrak, 1999, 39).

U domovima postoji težnja da se od djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi izgrade osobe koje nikada ne mogu pogriješiti i koje imaju savršeno ponašanje. To se ogleda u činjenici da se djeca strogo štite od poroka, jer se strahuje kako će društvo ocijeniti ovu djecu. Zajednici je bitno samo kako se drugi nose s problemima, tako da je glavno pitanje i

najveći strah što će netko misliti o djeci iz doma. O njima se priča kao da se ne radi o djeci koja u nekome trenutku, pogotovo kada prolaze kroz razvojne krize, ne mogu pogriješiti. Prilikom odgoja djece u domovima događa se da im se prešute informacije o njima i njihovu podrijetlu, što nema opravdanja, jer kada dijete osjeti potrebu to saznati, treba mu na najbolji način reći istinu koja se tiče njegovih roditelja, bez obzira na to koliko ta istina možda bila teška. Djeca imaju idealiziranu sliku svojih roditelja. Spoznaja o stvarnoj situaciji može biti bolna za dijete, ali pravilan odnos odgajatelja prema djetetu može mu pomoći prihvatiti situaciju i krenuti dalje (Mavrak, 1999, 40).

U prilagodbi djeteta domskim uvjetima poseban fokus treba staviti na djecu koja se teško uklapaju u domske uvjete života i nisu emocionalno prihvatila domski život. Ako djeca potječu iz obitelji koja im nije osiguravala ništa, oni će biti zadovoljni što imaju krov nad glavom, ali to nije dovoljno. Djeci je potrebno više djetinjstva, sigurnosti, ljubavi, pažnje i emocionalne topline. Prekid roditeljske ljubavi kod nekih se dogodio vrlo rano, kod nekih kasnije, a neka djeca nikada je nisu ni osjetila, pa je to potrebno nadoknaditi. Zato su pred odgajatelje postavljeni vrlo teški zadatci, od njih se očekuje mnogo, imaju više uloga i nije im lako, ali ni u jednome trenutku ne smiju odustati od cilja da pomognu djeci. Uloga roditelja u životu djeteta nemjerljiva je, tako da njihova zamjena mora biti odgovarajuća. Od osobina koje odgajatelj mora posjedovati izdvajaju se: plemenitost, emotivnost, empatičnost, strpljivost, brižnost i odmjerenost. Odgajatelji trebaju biti emocionalno i socijalno zreli kako bi vlastitim primjerom utjecali na djecu da u procesu socijalizacije razviju svoje potencijale do optimalne razine (Mavrak, 1999, 40).

5. Primjedbe smještaju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u domove – institucionalna skrb

Osnovni pojam koji je vezan za suvremenu institucionalnu skrb, ne samo za djecu nego i za stare i nemoćne osobe te druge korisnike, zapravo je pojam deinstitutionalizacije, kojemu je zadaća ukidanje institucionalna smještaja navedenih kategorija kakav je bio do sada, a u

bližoj i stvarnoj perspektivi odnosi se na uvođenje obiteljskih elemenata u domski smještaj, povoljniji omjer broja djece i stručnjaka koji rade s njima, specijaliziranost ustanova, posebno onih tretmanskoga tipa. Iako su prve ozbiljne zamjerke institucionalna smještaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi upućene prije više od pedeset godina (Bowlby, 1952., 45), institucionalni je smještaj tek u novije vrijeme doživio kritike struke i javnosti. Većina zemalja svijeta institucionalni smještaj smatra oblikom skrbi koji je najzastupljeniji. Suvremena istraživanja na ovu temu pokazala su da bi se trebalo i da je nužno potpuno izbjeći smještaj vrlo male djece (u dobi od rođenja pa do treće godine života) u institucijama zbog svih negativnih posljedica koje dijete može steći boravkom u instituciji, kao što su psihološki, socijalni, ali i neurološki problemi. Smatra se da trajne posljedice za dijete nastaju već nakon dva mjeseca boravka u institucijskome okruženju (Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007, 557).

Usporedimo li podatke o broju male djece (do 5 godina života) smještene u domovima za djecu po europskim zemljama, primijetit ćemo da su Hrvatska i Švedska pozicionirane vrlo blizu, no razlika je u broju stručnjaka: tri stručnjaka na jedno dijete u Švedskoj (Browne, 2007, prema Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007, 557), dok je u Hrvatskoj omjer u najboljem slučaju obrnut, odnosno kreće se od 2,5 do čak 9 djece na jednoga stručnog djelatnika (Žic-Grgat i Jelavić, 2005, 320). Nadalje, problematična je nemogućnost osiguravanja kontinuiteta u skrbi zbog stalnih promjena osoblja kao i zbog organizacije posla, gdje se u smjenama o njima brine više različitih odgajatelja. Institucionalno okruženje ne poznaje tzv. individualiziranu skrb za dijete, čime je ugrožen razvoj sigurne i stabilne privrženosti kod djece-korisnika institucionalne skrbi. Stvaranje trajne emocionalne veze ili odnosa privrženosti između skrbnika/roditelja i djeteta već se uvriježeno promatra jednako važnim segmentom skrbi o djeci kao što su osiguravanje osnovnih tjelesnih potreba i potreba za sigurnošću (Ajduković, Kregar Orešković, Laklija, 2007, 63). Djeca koja su razvila sigurnu privrženost znatizeljnija su, spoznajno bolje razvijena i socijalno kompetentnija te njihov razvoj ide u smjeru sve veće nezavisnosti i uspostavljena povjerenja u skrbnika

i okolinu. S druge strane, nesigurna privrženost utječe na djetetovo intelektualno, emocionalno te socijalno funkcioniranje (Cleaver, 2004, prema Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007, 557). Pored navedenoga, reprezentacijski modeli ranih odnosa privrženosti postaju temelj na kojemu se integriraju drugi specifični modeli odnosa koje će dijete odnosno kasnije odrasla osoba ostvarivati. No, djeca koja su živjela u institucijama mogu odrastati, a da pritom nisu razvila ni jedan od spomenutih oblika privrženosti, ni sigurnu ni nesigurnu privrženost. Istraživanja provedena s djecom bez razvijene privrženosti pokazala su da ta djeca pokazuju niz razvojnih oštećenja, od problema u socijalnim odnosima i manjka interesa za istim, do kognitivnih poteškoća te poteškoća s kontrolom impulsa i agresije (Ajduković, Kregar Orešković, Laklija, 2007, 63).

5.1. Zakonski okvir zaštite djece u BiH

Bosna i Hercegovina potpisnica je *Konvencije o pravima djeteta* (u daljnjem tekstu *Konvencija*) te je zakonski obvezna i odgovorna za poštivanje dječjih prava. Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH) 2008. godine usvojila je *Dokument politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u FBiH 2006. – 2016* (Save the Children UK, UNICEF, Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH) (u daljnjem tekstu *Politika*), što je u skladu sa zakonskim obvezama koje proizlaze iz *Konvencije* i drugim europskim instrumentima za osiguranje ljudskih prava. Politika nastoji razviti sustav dječje zaštite koji štiti pravo djece na život s biološkom obitelji te osigurava, ako život djece s obiteljima nije moguć, poštivanje prava djece bez roditeljske skrbi koja su zagarantirana *Konvencijom*. Politika predviđa dubinsku reformu sustava zaštite djece i obitelji putem:

- praćenja korisnika u sustavu zaštite djece i obitelji
- razvijanja usluga za podršku obitelji
- razvijanja i jačanja obiteljskih oblika zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi

- transformacije izvanobiteljskoga (institucionalnoga) zbrinjavanja djece.

Skrb o djeci čiji je razvoj ugrožen u primarnim obiteljima u Bosni i Hercegovini reguliran je *Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom* i *Obiteljskim zakonom*. Prema *Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom* i na temelju njega donesenim propisima djeca i odrasle osobe kojima su potrebne stalna briga i potpora mogu ostvariti pravo na skrb izvan vlastite obitelji radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u krugu vlastite obitelji ili na drugi način (čl. 31.). Prema istomu *Zakonu* skrb izvan vlastite obitelji osigurava se djeci bez roditelja, djeci koju roditelji zanemaruju ili zlorabe svoje roditeljske dužnosti, djeci i mlađim punoljetnicima s poremećajima u ponašanju (čl. 68.), ali i djetetu čiji roditelji zbog bolesti, neriješena stambenog pitanja ili drugih životnih nedaća nisu u mogućnosti privremeno brinuti o djetetu (čl. 69.).

Kada se otkrije neki od oblika ugroženosti razvoja djeteta u primarnoj obitelji, nadležni centar za socijalnu skrb ima, prema *Obiteljskomu zakonu*, na raspolaganju sljedeće mjere zaštite:

- upozorenje roditeljima na pogriješke i propuste u skrbi i odgoju (čl. 151.)
- određivanje stalna nadzora nad izvršavanjem roditeljskoga prava (čl. 152.)
- oduzimanje prava na čuvanje i odgoj djeteta i povjeravanje djeteta drugoj osobi ili ustanovi (čl. 153.)
- oduzimanje roditeljske skrbi (čl. 154.).

Ako su roditelji zanemarili skrb o zdravlju i odgoju djeteta ili ako je roditeljima potrebna pomoć u odgoju djeteta, tijelo skrbništva odredit će nadzor nad ostvarivanjem roditeljske skrbi, koji će trajati dok to bude u interesu djeteta, a najkraće tri mjeseca. U odluci o nadzoru tijelo skrbništva utvrdit će program nadzora i odrediti osobu koja će pratiti razvoj djeteta, kontrolirati postupke roditelja, podnositi periodična izvješća tijelu skrbništva i poduzimati druge mjere u interesu djeteta. Ova osoba

mora ispunjavati uvjete za skrbnika. Roditelji se ovom odlukom obvezuju na redovito posjećivanje tijela skrbništva, odgojne ili zdravstvene ustanove te na periodično izvještavanje o mjerama koje poduzimaju prema djetetu (čl. 152.).

Svi centri/službe na području FBiH pri razdvajanju djece od roditelja primjenjuju odredbe *Obiteljskoga zakona FBiH*. Pored ovoga krovnog zakona centri/službe primjenjuju i sljedeće zakone:

- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom FBiH
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji FBiH
- Kazneni zakon BiH
- Zakon o upravnom postupku BiH
- Zakon o kaznenom postupku FBiH.

6. Evidencija djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u BiH

U BiH još uvijek nije uspostavljen jedinstven informacijski sustav za evidenciju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi i evidenciju razloga razdvajanja djece od roditelja, što bi predstavljalo osnovni preduvjet za kvalitetnu socijalnu zaštitu. Također, određene nejasnoće uzrokovane neusklađenim pravnim odredbama i dalje postoje. Zakoni nemaju posebnu definiciju za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, nego je ona dana u odredbama entitetskih zakona o socijalnoj zaštiti: dijete bez odgovarajuće roditeljske skrbi jest dijete bez obaju roditelja; dijete čiji su roditelji nepoznati; dijete koje su roditelji napustili; djeca čijim su roditeljima oduzeta ili spriječena roditeljska prava. Obiteljski zakoni također nemaju posebnu definiciju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Međutim, ona je implicirana odredbama o razlozima za stavljanje djece pod skrbništvo: roditelji koji su umrli, nestali ili su nepoznati; roditelji kojima su roditeljska prava oduzeta; roditelji bez pravnoga svojstva; roditelji koji su zanemarivali dijete; roditelji su odsutni ili nemaju mogućnost voditi redovno brigu o svojoj djeci. U kategoriju djece bez

odgovarajuće roditeljske skrbi ubrajaju se i djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim prilikama (roditelji zbog nesređenih obiteljskih odnosa ili financijskih problema nemaju mogućnost osigurati djetetu normalne uvjete za odgovarajuće odrastanje, fizički i mentalni razvoj) te djeca koja bi mogla biti privremeno odvojena, iako ne postoji jasna razlika između ovih dviju kategorija. Naime, djeca iz obje kategorije mogu biti smještena u institucije ili u udomiteljske obitelji. Također, važno je naglasiti da Agencija za statistiku BiH udomiteljstvo odnosno „smještaj u drugu obitelj“ u izvještajima o socijalnoj zaštiti klasificira kao „jedan od oblika smještaja u ustanovu“ (Agencija za statistiku BiH, 2013, 37), što uvođi dodatnu zbunjenost u statističke podatke i opće razumijevanje (SOS Dječja sela Bosne i Hercegovine, 2014, 15).

Aktualni usvojeni zakoni eksplicitno ne definiraju postupke i mjere prema kojima će pružatelji usluga prvenstveno uzeti u obzir sva moguća rješenja prije nego što odrede da roditelj izgubi roditeljsko pravo kao i da razdvoje dijete od obitelji smještajući ga u ustanovu ili drugu udomiteljsku obitelj. Također, važećim zakonima nisu definirani postupci koji bi bili usmjereni prema promociji udomiteljskoga oblika (izvaninstitucionalna modela) kao alternativna načina zbrinjavanja djece u odnosu na donošenje odluke o smještaju djeteta u javnu ustanovu za alternativno zbrinjavanje djece (institucionalni model). Neprecizni podatci iz 2010. godine (SOS Dječja sela BiH, 2010, prema SOS Dječja sela BiH, 2014, 15) ukazuju na brojku od 2000 do 4000 djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u BiH, od čega je oko dvije trećine u FBiH. Danas, kao i u navedenom razdoblju, sva djeca koja su smještena u institucijama pri vjerskim i nevladinim organizacijama nisu evidentirana, kao ni djeca u udomiteljskim obiteljima, posebno tamo gdje su smještaj uredili roditelji bez posredovanja centara za socijalni rad. Zabrinjavajući je podatak da više od tri četvrtine djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi (76 %) ima oba ili jednoga roditelja, a ipak živi u sustavu javnoga zbrinjavanja. Pravo djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi na posvojenje i život u obitelji dodatno je komplicirano teškim, sporim i gotovo nemogućim procesom posvojenja bez postojanja jedinstvene baze potencijalnih posvojitelja i baze djece koja mogu biti posvojena, o čemu svjedoči podatak da

je tijekom 2012. godine evidentirano samo 67 posvojenja. Posvojenje se smatra najpoželjnijim i najkvalitetnijim, ali i najmanje korištenim oblikom zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Dijete u slučaju posvojenja dobiva obitelj, što je izuzetno bitno, posebno za malu djecu, a ogleda se u pravilnu ranom psihofizičkom razvoju. No, veoma mali broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi bude posvojen. Broj djece koja se posvoje na godišnjoj razini varira. Prema dostupnim podacima godišnje se u BiH posvoji ne više od 40 djece (SOS dječja sela Bosne i Hercegovine, 2013., prema Sofović, 2019). Prema riječima profesionalaca i nalazima nekih istraživanja iz okolnih zemalja, posvojitelji su prije svega zainteresirani za djecu što mlađega uzrasta, zdravu i bjeloputu djecu, a često inzistiraju i na određenom spolu djeteta. Kao što se vidi iz Tablice I, prema dostupnim službenim statistikama entitetskih zavoda i Agencije za statistiku u BiH je u 2012. godini 2661 dijete bilo pod skrbništvom. Prema istomu izvoru posvojeno je 67 djece, a u institucionalnome obliku brige i u udomiteljskim obiteljima registrirano je ukupno 1700 djece (SOS Dječja sela BiH, 2014, 15).

Tablica I. Broj djece u formalnim oblicima zbrinjavanja

OBLIK ZBRINJAVANJA	2012. godina
Skrbništvo	1601
Skrbništvo za posebne slučajeve	1060
UKUPNO DJECE POD SKRBNIŠTVOM	2661
Posvojenje	67
Ustanove bez odgovarajuće roditeljske skrbi (institucionalni smještaj)	917
Udomiteljstvo	716
UKUPNO DJECE U ALTERNATIVNOME SMJEŠTAJU	1700

Izvor: Agencija za statistiku BiH, *Socijalna zaštita 2007. – 2012, Tematski bilten 07, Sarajevo, 2013.*

Ostaje upitno kako dolazi do razlike od 961 djeteta između navedene dvije kategorije. Prema tumačenjima uposlenika centara za socijalni

rad najvjerojatnije je riječ o djeci koja su u neformalnim oblicima skrbi ili djeci koja su smještena u institucijama koje su pod pokroviteljstvom vjerskih zajednica, a koje nemaju obvezu izvještavanja. Za razliku od službene državne statistike koja izvještava o 917 djece u institucijama, prema neslužbenim podacima samo u pet ustanova u FBiH registrirano je 977 djece. Od ovoga broja 81 % djece ima jednoga ili oba roditelja (Agencija za statistiku BiH, 2013, 37). Zabrinjavajući je podatak da u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi boravi 68 djece mlađe od tri godine, kao i da je 48,6 % djece mlađe od 14 godina (SOS Dječja sela BiH, 2014, 15).

Prema novijim podacima, dobivenim od Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, vidljivo je da se pod uslugama skrbništva i posvojenja u 2019. godini nalazi 3437 maloljetnih korisnika, od kojih je posvojeno 26 korisnika, pod skrbništvom se nalazi 924 korisnika, a pod skrbništvom za posebne slučajeve nalazi se 2487 maloljetnih korisnika. U odnosu na 2014. godinu bilježi se pad broja posvojenih korisnika s 47 na 26 korisnika. Pad je zabilježen i pod uslugama skrbništva u 2014. godini kada je iznosio 1158 korisnika, dok se broj maloljetnih korisnika pod skrbništvom za posebne slučajeve utrostručio. U skladu s podacima Agencije za statistiku BiH u domskome smještaju u 2019. godini nalazi se 1121 korisnik, od toga 885 maloljetnih korisnika i 236 korisnika iznad 18 godina. U odnosu na 2014. godinu u domskome smještaju nalazilo se 760 korisnika, od toga 679 maloljetnih korisnika i 81 korisnik iznad 18 godina (Agencija za statistiku, 2020.).

Prema najnovijim podacima Agencije za statistiku BiH (2021) u domovima za djecu i mladež bez roditeljske skrbi u 2020. godini nalazi se 1103 korisnika, a od toga 208 korisnika iznad 18 godina. Pod skrbništvom u 2020. godini, kao što je prikazano u Tablici II, nalazilo se 1227 korisnika u dobi od 0 do 18 godina, a od toga čak 84 korisnika djeca s poteškoćama u razvoju. Usporede li se podatci nastavno na broj posvojene djece u 2019., koji je iznosio 26 korisnika, i 2020. godini u kojoj je zabilježeno 30 posvojenja djece do 18 godine, može se uočiti blagi porast posvojenja djece u BiH, s tim da Brčko Distrikt nema podatke o posvojenoj djeci (Agencija za statistiku, 2021.).

Tablica II. Broj djece u formalnim oblicima zbrinjavanja

OBLIK ZBRINJAVANJA	2020. godina
Skrbništvo	1227
UKUPNO DJECE POD SKRBNIŠTVOM	1227
Posvojenje	30
Ustanove bez odgovarajuće roditeljske skrbi (institucionalni smještaj)	1103
Udomiteljstvo	459
UKUPNO DJECE U ALTERNATIVNOME SMJEŠTAJU	1592

Izvor: Agencija za statistiku BiH. (2021). „Socijalna skrb 2015 – 2020“, Tematski bilten 07., Sarajevo.

Ovo pokreće mnoga druga pitanja, a najprije pitanje kvalitete brige i odgovarajuće zaštite djece. Neformalni oblici zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi rijetko odgovarajuće prepoznaju centri, a postoji osnovana pretpostavka da zbog tradicionalizma koji je uvriježen na ovim prostorima djecu povjeravaju bakama, djedovima ili široj obitelji, dok roditelji provode veći dio godine radeći u inozemstvu, a šira obitelj preuzima brigu za dijete bez formaliziranja skrbništva.

Zaključak

Obitelj je izvorište sustava vrijednosti svakoga pojedinca, ona predstavlja oslonac u svim onim životnim situacijama u kojima se pojedinac/ci nalaze. Bilo da je riječ o sretnim ili tužnim situacijama, obitelj je ta koja podupire, hrabri, kritizira, usmjerava itd. Gleda li se obitelj iz perspektive djeteta, ona za njega predstavlja „obrazac“ po kojemu će djelovati. Narušenošću obiteljske kohezivnosti dijete gubi taj „obrazac“ preko kojega je trebalo djelovati.

U situacijama narušenosti obiteljske kohezije, koja može nastupiti iz različitih razloga, smrću jednoga ili obaju roditelja, ovisnosti, utjecajem vanjskih čimbenika na koje pojedinac nije sposoban djelovati i sl., djeci se pruža određeni alternativni smještaj i nastoji se kreirati obiteljsko

okruženje kako bi dijete nastavilo odrastati, rasti i razvijati se u skladu s pravima koja mu to sve garantiraju, a najčešći je alternativni smještaj u BiH upravo smještaj djece u domove/institucije.

Domski/institucionalni oblici skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi predstavljaju vodeći oblik skrbi o djeci u BiH ako se izuzmu iz ovoga alternativni oblici skrbi poput udomiteljstva i posvojenja koji su tek u začetku jednoga od najkvalitetnijih oblika pružanja skrbi djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi u BiH. Potrebno je osnažiti pojedince, obitelji i širu zajednicu na odluku o pružanju alternativnih oblika skrbi posvojenja i udomljenja djece koja se nalaze u domovima/institucijama.

Deinstitucionalizacija je proces koji je počeo s provedbom prije nekoliko godina, ali nije nikada doživio svoj procvat u punome smislu. To je proces koji je hvale vrijedan, ali, nažalost, sagleda li se stanje u europskim zemljama, može se samo reći da je potrebno još puno razgovora, panela, konferencija, izmjena zakona i pravilnika kako bi se dogodio pomak u BiH. „Najbolji interes djeteta“ uvijek treba biti na prvome mjestu svima onima koji rade u odgojnim ustanovama. Tek će tako društvo moći ići naprijed, a samim time i djeca koja se nalaze u određenome stanju potrebe.

LITERATURA

- Agencija za statistiku BiH (2013) „Socijalna zaštita 2007.-2012.“, *Tematski bilten 07.*, Sarajevo, 1-58.
- Agencija za statistiku BiH (2020) „Socijalna zaštita 2014 – 2019“, *Tematski bilten 07.*, Sarajevo, 45- 53.
- Agencija za statistiku BiH (2021) „Socijalna skrb 2015 – 2020“, *Tematski bilten 07.*, Sarajevo, 43- 50.
- AJDUKOVIĆ, MIRJANA – SLADOVIĆ FRANZ, BRANKA (2005) Behavioural and emotional problems of children by type out-of-home care in Croatia. *International Journal of Social Welfare*, 14, 163-175.
- AJDUKOVIĆ, MIRJANA – KREGAR OREŠKOVIĆ, KLAUDIJA – LAKLIJA, MAJA (2007) Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (1), 59-91.

- BOWLBY, JOHN (1952) *Maternal care and mental health. A report prepared on behalf of the World Health Organization as a contribution to the United Nations programme for the welfare of homeless children*, Geneva, 1-63.
- BRAJŠA-Žganec, ANDREJA (2003) *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- FRANKOVIĆ, DRAGUTIN- PREGRAD, ZLATKO -Šimleša, PERO (1963) *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Matica Hrvatska, Zagreb.
- HOPE AND HOMES FOR CHILDREN, MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE I UNICEF (2010) *Situaciona analiza zaštite djece bez roditeljskog staranja u F BiH i implementacija dokumenta Politika zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja i F BiH 2006 – 2016. godine*
- JANKOVIĆ, JOSIP (1995) *Teorijska promišljanja o obitelji. Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 433-449.
- Kazneni zakon Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 55/06, 32/07.
- KLARIN, MIRA (2006) *Razvoj djece u socijalnom kontekstu – roditelji, vršnjaci, učitelji, kontekst razvoja djeteta*. Naklada Slap, Jastrebarsko i Sveučilište u Zadru, Zadar.
- MAVRAK, MIRJANA (1999) *Socijalizacija odgajatelja u dječjim domovima. Socijalizacija djece bez roditeljskog staranja*, Save the Children UK, Sarajevo, 39-40.
- *Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 35/05, 41/04, 31/14.
- PAŠALIĆ – KRESO, ADILA (2012) *Koordinate obiteljskog odgoja. 2 dopunjeno izdanje*, Dobra knjiga, Sarajevo.
- POTKONJAK, NIKOLA – Šimleša, PETAR (1989) *Pedagoška enciklopedija 2*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- ROSIĆ, VLADIMIR – ZLOKOVIĆ, JASMINKA (2002) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*, Graftrade, Rijeka.

- SABOLIĆ, TEODORA – VEJMEKLA, LUCIJA (2015) Udomiteljstvo djece u hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka. *Holon*, 5(1), 6-42,
- SALIHOVIĆ, RENATA (2017) *Socijalna podrška i prihvaćenost djece bez roditeljskog staranja*, (Doktorska disertacija). Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet..
- SLADOVIĆ FRANZ, BRANKA – KREGAR OREŠKOVIĆ, KLAUDIJA – VEJMEKLA, LUCIJA (2007) Iskustvo života u dječjem domu: Kvalitativna analiza izjava mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (3), 553-578.
- SOFOVIĆ, JASNA (2019) *Djeca koja čekaju*. Udruženje Forum lijeve inicijative, Sarajevo.
- SOS Dječija sela Bosne i Hercegovine (2014) *Položaj djece u Bosni i Hercegovini; Analiza položaja djece bez roditeljskog staranja i/ili djece kojoj prijete gubitak roditeljskog staranja zasnovana na pravima djece*, Sarajevo, 1-60.
- WAGNER JAKAB, ANA (2005) Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Zagreb, 44 (2), 119-120.
- Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 35/03, ispr. 56/03, ispr. 37/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09.
- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom Federacije Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09.
- Zakon o udomiteljstvu Federacije Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 19/17.
- Zakon o upravnom postupku Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 29/02, 12/04.
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 22/05.

- Žic GRGAT, BLANKA – JELAVIĆ, MILA (2005) Institucionalna skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi i perspektive razvoja skrbi o djeci izvan obitelji, *Dijete i društvo*, 7 (2), 297-327.

Professional paper

Received on November 22, 2021

Accepted on November 25, 2021

MARIJAN TUSTONJA – DRAGANA STANIĆ – ANĐELKA ČULJAK
University of Mostar, Faculty of Humanities and Social Sciences
marijan.tustonja@ff.sum.ba – dragana.stanic@ff.sum.ba
– andjelka.culjak@ff.sum.ba

CHILDREN WITHOUT ADEQUATE PARENTAL CARE

Abstract

This paper aims to present and analyze the forms of care for children without adequate parental care and to show positive and negative sides of placing the children without adequate parental care in homes/institutions. The family is the source of the value system of each individual, it is the support in all those life situations in which the individuals find themselves, either happy or sad situations, the family is the one who supports, encourages, criticizes, directs, etc. Looking from the perspective of a child, family represents a “pattern” according to which he will act. With the disruption of family cohesiveness, the child loses the “pattern” according to which he was supposed to act. The primary emphasis will be put on children who are in homes, children who grow up without proper parental care, children who in a certain way have a different path of growing up, maturing and building themselves as individuals. In situations of disrupted family cohesion that can occur for various reasons, the death of one or both parents, addiction, the influence of external factors to which the individual is unable to react, etc., children are provided with certain alternative accommodation and it is attempted to create a family environment for the child to continue growing and evolving. Following the rights that guarantee all of this, the most common alternative accommodation in BiH is the placement of children in homes/in-

stitutions. The records of children placed in homes in BiH will show the current situation in our country regarding children without adequate parental care.

Keywords: children without adequate parental care; institutional care; child care